

Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integriteit-dilemma's van advocaten en notarissen (2004). F. Lankhorst en J.M. Nelen (VU Universiteit, Amsterdam). Politiewetenschap 16

Doelstelling

Licht werpen op de verwijtbare betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit van de advocatuur en het notariaat.

Onderzoeksvragen

1. Op welke wijze zijn advocaten, notarissen, accountants, belastingadviseurs en makelaars in de periode 1999 tot en met 2001 in de publiciteit gekomen in relatie tot hun (al dan niet opzettelijke) betrokkenheid bij (georganiseerde) criminaliteit?
2. Wat zijn de huidige taken, functies en organisatie van de advocatuur en het notariaat?
3. Welke factoren zijn te onderscheiden die advocaten en notarissen kwetsbaar maken voor het risico om op verwijtbare wijze in aanraking te komen met georganiseerde criminaliteit?
4. Welke vormen van verwijtbare betrokkenheid van advocaten en notarissen zijn te onderscheiden?
5. Welke maatregelen zijn binnen de advocatuur en het notariaat genomen om verwijtbare betrokkenheid van hun leden te voorkomen, dan wel aan te pakken en hoe worden die maatregelen in de praktijk toegepast?
6. Welke externe (overheids)maatregelen zijn getroffen om laakbaar gedrag van advocaten en notarissen te beteugelen en hoe pakken die maatregelen in de praktijk uit?
7. Welke toekomstige (intern en externe) maatregelen zijn denkbaar om de risico's van advocaten en notarissen om verwijtbaar betrokken te raken bij (georganiseerd) criminaliteit te verkleinen?

Methoden van onderzoek

- literatuurstudie
- documentenanalyse
- dossierstudie

Samenvatting

Het betreft het Nederlandse deel van een internationaal vergelijkend onderzoek naar verwijtbare betrokkenheid van met name advocaten en notarissen bij georganiseerde criminaliteit. Hoewel de vaststelling dat maar een betrekkelijk gering aantal advocaten en notarissen totnogtoe (in Nederland) is vervolgd vanwege hand en spandiensten aan de georganiseerde misdaad op het eerste gezicht geruststellend is, bestaat er volgens de onderzoekers geen aanleiding om het probleem van verwijtbare betrokkenheid van vrije beroepsbeoefenaren bij georganiseerde criminaliteit te bagatelliseren. De drempel die politie en justitie over moeten om een strafrechtelijk onderzoek tegen een advocaat of notaris te starten, is hoog. Ook het feit dat het financieel rechercheren binnen politie en justitie nog onvoldoende tot wasdom is gekomen, heeft waarschijnlijk een negatieve weerslag op het aantal zaken van verwijtbare betrokkenheid dat aan het licht komt. En een derde reden betreft het feit dat financiële en juridische dienstverleners meestal niet exclusief voor één criminele organisatie werken, maar hun diensten aan verschillende criminele organisaties ter beschikking stellen. Hoe dan ook geldt dat dubieuze handelingen van een handvol advocaten of notarissen, zo laat het onderzoeksmateriaal zien, een zware wissel kunnen trekken op de geloofwaardigheid en het vertrouwen dat de samenleving in deze beroepsgroepen heeft.

De verschijningsvormen van verwijtbare betrokkenheid van advocaten hebben zowel betrekking op strafrechtadvocaten als op civielrechtelijk advocaten. In het rapport worden acht

verschijningsvormen van verwijtbare betrokkenheid onderscheiden. Voorbeelden hiervan zijn het onrechtmatig verspreiden van informatie onder derden voor wie die informatie uitdrukkelijk niet bestemd is, het beïnvloeden en onder druk zetten van getuigen en het adviseren bij en het uitvoeren van (dubieuze) financiële transacties.

De zaken betreffende verwijtbare betrokkenheid van notarissen bij (ernstige vormen van) criminaliteit vallen in vier categorieën uiteen. Al deze gevallen hebben betrekking op onzorgvuldig handelen in de sfeer van registergoederen - in het bijzonder bij het passeren van aktes bij de overdracht van onroerend goed - vermogensconstructies en de oprichting van rechtspersonen.

Om verwijtbare gedragingen tegen te gaan, wordt zowel intern als extern toezicht uitgeoefend op de activiteiten van de vrije beroepsbeoefenaars. De onderzoekers stellen vast dat al deze vormen van toezicht mankementen vertonen. Er moet ook niet te veel verwacht worden van de sinds 1 juli 2003 verruimde meldplicht op basis van de wet Melding Ongebruikelijke Transacties (MOT). Hoewel sinds die datum onder bepaalde omstandigheden ook advocaten en notarissen melding moeten maken van ongebruikelijke transacties, bestaat het vermoeden dat leden van deze beroepsgroepen geneigd zullen zijn om hun betrokkenheid bij dergelijke transacties te omschrijven als een vorm van klassieke taakuitoefening, waarvoor de meldplicht niet bestaat.

De onderzoekers beklemtonen dat ten aanzien van integriteitskwesties op een aantal essentiële punten meer duidelijkheid moet worden gecreëerd. Bepaalde normen, verwachtingen en verantwoordelijkheden van de vrije beroepsbeoefenaren zijn onvoldoende uitgekristalliseerd. Zo is bijvoorbeeld nog steeds niet duidelijk op welk moment een klant-gerichte houding dient om te slaan in achterdocht.